

Unkarin vähittäinen avautuminen

Unkarissa toteutettiin jo 1970-luvulta alkaen sosialistisen talouden uudistusta, jonka puitteissa kulutustavaroiden tuotantoa ja kauppaa vapautettiin. Maataloudella oli suuri osuus tuotannosta, joten unkarilaista järjestelmää sanottiin ”gulassi-kommunismiksi” muusta itäblokista poikkeavuutensa vuoksi. Niinpä siitä irtautumistakin saatettiin kutsua ”gulassi-vallankumoukseksi”.

Neuvostoliiton johtaja Mihail Gorbatshev suositti vuoden 1989 alussa Unkaria kokeilemaan koko poliittisen järjestelmänsä liberalisointia, koska sillä arveltiin olevan tähän parhaat valmiudet. Unkarin hallitus päätti helmikuussa aloittaa ohjelman, johon kuului talousuudistuksien ohella monipuoluejärjestelmän salliminen ja vapaiden vaalien järjestäminen. Näiden hankkeiden toteutus siirtyi kuitenkin usean kuukauden päähän.

Kesällä 1989 Unkari poisti Itävallan vastaiselta rajaltaan kulkuesteet, jolloin suuri joukko lomailevia itäsaksalaisia siirtyi elokuussa sitä kautta länteen. Itä-Saksa (DDR) protestoi voimakkaasti Unkaria vastaan ja asetti ensi kerran kansalaisilleen matkustusrajoituksia toiseen sosialistimaahan. Unkari ryhtyi myös hillitsemään rajojen ylittämistä mutta syyskuussa kuitenkin Saksan liittotasavallan pyynnöstä avasi rajat uudelleen.

Tässä vaiheessa vielä kommunistisen Unkarin ulkoministerinä toiminut Gyula Horn kävi hankalia neuvotteluja kompromissien löytämiseksi. Hänestä tuli symboli rajojen avaamiselle ja itäisen Keski-Euroopan kumouksille sekä esimerkki kommunisteista sosialisteiksi muuttuneille johtajille. Unkarin kommunistipuolue muuntui syksyllä 1989 ”sosialistiseksi puolueeksi”. Samalla maan virallinen nimi vaihdettiin Unkarin kansantasavallasta Unkarin tasavallaksi.

Kansalaisliikkeet vaativat vapaiden vaalien järjestämistä ja saivat lokakuussa tahtonsa läpi uuden lain tullessa voimaan. Vaalien pitäminen siirtyi kuitenkin vuoden 1990 toukokuulle. Puoluekirjo oli suuri, mutta Demokraattinen foorumi sai siinä määrin hyvän tuloksen, että muodosti Jozsef Antallin johtaman keskustaliberaalin hallituksen.

Neuvostoliiton sotilaiden poistuminen Unkarista alkoi maaliskuussa 1990 ja oli päätöksessään jo kesään 1991 mennessä. Kyseessä oli suuri muutto, sillä joukkojen vahvuus oli ollut lähes 70 000. Se sujui kuitenkin aikataulujen mukaan.

Vaalikamppailun aikana keväällä 1990 Unkarissa ilmeni jo verraten suuria eroja puolueiden suhtautumisessa talousjärjestelmään, viime vuosikymmenten historiaan ja kansallisten vähemmistöjen asemaan kotimaassa ja naapuristossa. Unkarilaisia oli jäänyt asumaan runsaasti maan rajojen ulkopuolelle, ja toisaalta maassa esiintyi yhä vanhaa vihamielisyyttä juutalaisia ja romaneja kohtaan. Vaikka vallanvaihto Unkarissa – ”hiljainen vallankumous” tai ”gulassivallankumous” – oli sujunut rauhallisesti ja kestänyt kauemmin kuin esimerkiksi Tšhekkoslovakiassa, puolueiden keskinäiset riidat olivat heränneet henkiin.

Lähteet: Jeremy Isaacs - Taylor Downing, Cold War (Bantam Press, London 1998), s. 382-387; David Mason, Revolution and Transition in East-Central Europe (Westview Press, 1996), s. 54-56; Gwyn Prins (ed.) Spring in Winter. The 1989 revolutions (Manchester University Press, 1990), s. 14-36:

Internet: http://en.wikipedia.org/wiki/Goulash_Communism; http://en.wikipedia.org/wiki/Gyula_Horn; [https://en.wikipedia.org/wiki/End_of_communism_in_Hungary_\(1989\)](https://en.wikipedia.org/wiki/End_of_communism_in_Hungary_(1989))